

Botafumeiro – najväčšia kadidelnica sveta. Niekoľko poznámok o symbolike kadidla

Lucia Laudoni

10. februára 2022 ✝ Kultúra

Vôňa kadidla inšpirovala zástupy svätcov a básnikov. Považovali ju za neuchopiteľnú emanáciu, *imago spectabilis* zdravého kresťanského učenia a za „kyslík“ modlitby.

Oheň potrebuje kyslík, aby horel. Kadidlo pracuje na podobnom duchovnom princípe: pomáha duši rozpáliť knôť *rogationis supremae*.

Dym kadidla je Boží kúpeľ. Telo sa očisťuje vodou a mydlom, duša sa kúpe vo voni tymiánu. Purifikačné účinky kadidla žiaľ zneužívajú na vlastné heretické ciele rôzne okultné médiá odvolávajúce sa na predkresťanské dejiny legendárneho kadidlovníka z Ománu, kresťan by preto mal byť schopný správne rozlišovať medzi orthodoxným učením o kadidle a jeho pseudo-ezoterickými karikatúrami.

Kresťanská Cirkev si je oddávna vedomá exorcizovanej sily kadidla. Svojím spôsobom to odzrkadľuje rumunské ľudové *proverbium* „*fuge ca dracul de tãmâie*“ – „uteká ako drak (rozumie sa démon) pred vôňou tymiánu“. V slovenskej pokladnici frazeológie tomu zodpovedá výrok „bojí sa ako čert kríža“.

Kedy bolo kadidlo zavedené do bohoslužobného poriadku Cirkvi? Márne by sme s okuliarmi historika zarosenými od času pátrali po konkrétnom dátume. Okiadzanie je prirodzené kontinuum starozákonnej a sekundárne aj pohanskej praxe, rané kresťanstvo však veľmi exaktne rozlišovalo medzi bohoúctou a rúhavou kadidlovou obetou pred obrazom divinizovaného imperátora.

Očistné účinky kadidla boli známe už orientálnym národom.

Zdroj: commons.wikimedia.org

Orientálci boli vychýrení produkciou vonných mastí a bylín. Filozofia vône preto vstúpila do latinskej lexiky aj vďaka Peržanom, ktorých synovia Romulovi prezývali *gens odorifera* – ľud nesúci vôňu.

V etymologickom labyrinte sa viac nestratíme, ak sa necháme viesť gréckym *θύειν* – priniesť obeť, *immolatio*. Výhonky na ruži starogréckeho slovesa dali jazykový život latinskému neutru *thuribulum*. Apoštol národov právom prirovnáva obeť Spasiteľa k sladkej voni kadidlovej obety, pretože v gréčtine (a

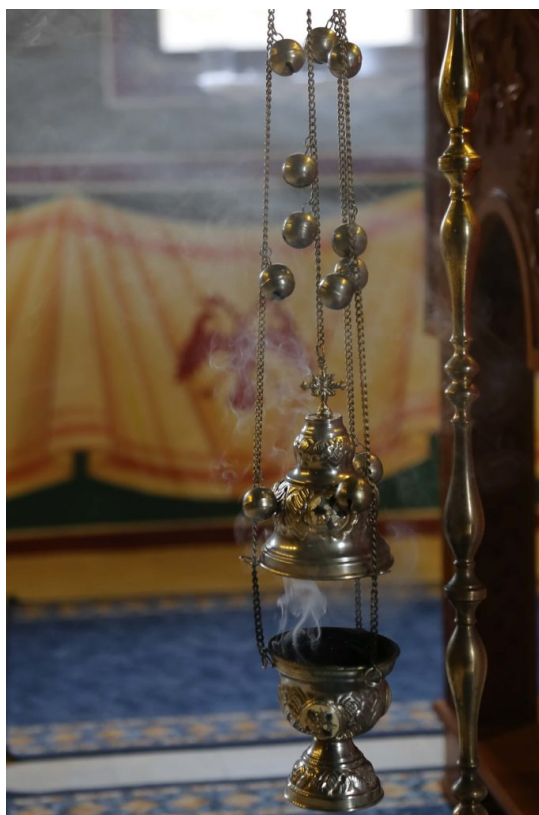
prostredníctvom nej aj v jazyku Večného mesta) bolo meno kadidla späté so slovesom designujúcim rituálny obetný úkon. V tomto kontexte je pálenie kadidla zvlášť vhodným voňavým rúchom eucharistickej večnej obety. Milovníci alegorickej exegézy budú v oblakoch kadidla radi nachádzať priehľadný ornát utkaný z dymových nití.

Kadidlo sa v Biblii v rôznych súvislostiach spomína viac než stopäťdesiatkrát, niečo oči však narátali dokonca stosedemdesiat zmienok! Najznámejším biblickým obrazom spojeným *cum thuribulo* je incipit žalmu 140 (141), ktorý je neodmysliteľnou súčasťou *akoluthie* byzantskej večierne: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum, sacrificium vespertinum.*

Pálenie kadidla predstavuje modlitby Božieho ľudu stúpajúce k nebu. Ďalšia alegorická interpretácia vidí v hustom kadidlovom dyme intenzitu viery a vôňu definuje metafyzicky ako mystickú vôňu heroických cností svätých, *odor sanctitatis*.

Obetovanie kadidla pripomína tiež dary troch biblických kráľov – mudrcov: kadidlo, myrhu a zlato obsiahnuté v pozlátených kadidelniciach. Na reťaziach niektorých gréckych a ruských kadidelníc sa hojdá dvanásť zvončekov – zborový hlas dvanástich apoštolov. Jeden z nich však býva umlčaný *in signo memoriae* zradného Judáša.

Ani reťaze kadidelníc sa nevyhli poetickému výkladu, takému drahému východnej duši. Tri závesné reťaze sa začali klásť do súvislosti s triadologickou dogmou. Tri reťaze držia stáby Najsvätejšia Trojica telo kadidelnice a ruky troch božských Osôb objímajú zemekruh. V tomto zmysle má byť celá zem univerzálnou kadidelnicou rozhojdanou na reťaziach trojičnej úcty.

Zvončeky na kadidelniciach cirkví byzantského rítu symbolizujú dvanásť apoštolov.

Zdroj: pixnio.com

Byzantská kultúra pozná aj ručnú kadidelnicu (*katzi*, *katzion*) bez postranných reťazí s bohato zdobenou miskou s vekom, rukoväťou a pripevnenými zvončekmi. Miesto v liturgii jej patrí najmä počas veľkého týždňa (*hebdomada magna*), kedy sa na znak pokánia a smútku nad Kristovým umučením v niektorých cirkvách konštantínopolskej obradovej rodiny upúšťa od používania klasických reťazových kadidelníc. *Katzion* sa teší obľube v monastických komunitách predovšetkým na Athose, ktorý je *lapis angularis* súčasného východorímskeho *ordo*.

Kolísavý pohyb pri incenzovaní nemá iba estetický efekt. Má nám pripomenúť zákruty nášho vlastného života. Hojdáme sa ako na hojdačke. Chvíľu sme bližšie k nebu, no potom opäť klesáme k zemi a vlastnou krvou kreslíme graf podivnej sínusoidy.

Vôňa ladanu (tak sa kadidlovým zmesiam hovorí na slovanskom Východe) má ešte jeden význam, na ktorý sa často zabúda. Je to šperk, parfum a diadém svätých, nestvorený žiadnym zlatníkom.

Ikony sa okiadzajú nielen *venerationis causa*. Nemalú úlohu tu zohráva aj teológia krásy, najmä ak vezmeme do úvahy divy a znamenia, pri ktorých Boží svedkovia a svedkyne dávali najavo svoju prítomnosť práve vôňou kadidla. Vôňou, ktorá šľachtí, zdobí, uzdravuje.

Jeden z novodobých zázrakov spojených s kadidlovou vôňou nájdeme na stránkach útlej brožúry *Binefacerile Sfintei Cuvioase Parascheva* (Zázraky – doslova dobré skutky – svätej ctihodnej Paraskievy, publikáciu vydala rumunská *Editura Doxologia* v roku 2017). Svätú Paraskievu, ktorej ostatky odpočívajú v metropolitnom meste Iași, uctievali pravoslávni aj gréckokatolícki veriaci. K tejto svätici sa viaže nasledujúce svedectvo.

Päťdesiatjedenročná inžinierka a matka dvoch detí prechádzala pozemským peklom. Manžel ju ustavične urážal a „obdarúval“ nadávkami. Nezostalo len pri slovách. Po tom, čo ju manžel fyzicky napadol, sa táto rumunská kresťanka so slzami v očiach začala modliť akatist k svätej Paraskieve. Klincom do rakvy tohto diablom otráveného vzťahu bola manželova milenka. Dajme však slovo hlavnej aktérke príbehu: „Raz večer po dokončení mojej modlitby akatistu prechádzal manžel vôkol izby, v ktorej som spala s deťmi a pobúrene ma zavolať do chodby: Čo je to tu za divný pach? Dala si sem kadidlo, aby si vydurila diabla?

Kadidelnice v rukách anjelov zvestujú Ježišovu smrť. Smaltovaná platňa z 12. storočia, Limoges.

Zdroj: flickr.com

Nemohla som tomu uveriť, ale voňalo to naozaj ako kadidlo. Aby som ho upokojila, povedala som mužovi, že sa mu to iba zdá, lebo som robila postrek proti komárom a švábom. Zanádal si a šiel si ľahnúť... Jedno z mojich detí ma napodiv zahrnulo výčitkami: mami, ty predsa nikdy neklameš! Prečo si oklamala otca, keď to tu voňalo ako v kostole! Uvedomila som si, že v deviatom *ikose* (v oslavných veršoch) akatistu sa píše

aducătoare de bun miros (nositeľka omamnej vône). Kadidlo však v miestnosti nikto nepálil!

Kadidlová aróma sa v tomto prípade stala symbolom nádeje a útechy v ťažkej životnej situácii. Z ďalších riadkov sa dozvedáme, že nadprirodzená vôňa sprevádzajúca modlitbu akatistu pomohla uzdraviť inžinierkin život. Svätá Paraskieva ju vyliečila z finálneho štádia rakoviny.

Ozdravné účinky kadidla môžu na vlastnej koži vyskúšať pútnici v svätajakubskej katedrále Santiago de Compostela. Známy svätostánok sa pýši pravdepodobne najväčšou funkčnou kadidelnicou na svete. Prischlo jej výstižné španielske meno *Botafumeiro* a jej dejiny siahajú do 11. storočia. Súčasná obria kadidelnica je však mladšieho dáta. V roku 1851 nahradila staršiu, zhotovenú vďaka finančnému daru kráľa Ľudovíta XI., tá však v roku 1809 padla za obeť besneniu Napoleonovej armády. *Botafumeiro* visí na dômyselnom kladkovom zariadení so zložitými námornými uzlami. Kuriozitou je, že na naplnenie kadidelnice, ktorá „zhltne“ okolo štyridsať kilogramov uhlia a kadidlovej zmesi, sa používajú lopaty.

Kolosálne kadidelnice boli v minulosti súčasťou mnohých veľkých kostolov v Galícii, ale časom sa prestali používať, najmä z bezpečnostných dôvodov. Počas morových a iných epidémií mali významný ochranný a dezinfekčný účinok, pretože boli schopné duchovne aj chemicky ozdraviť vzduch v celom sakrálnom priestore. Internetová encyklopédia uvádza, že *Botafumeiro* sa pri rozkolísaní dotýka takmer stropu transeptu a môže dosiahnuť rýchlosť až šesťdesiatosem kilometrov za hodinu!

Botafumeiro v stredoveku pomáhalo aj proti baktériám a vírusom.

Zdroj: flickr.com

Kráľovnú španielskych kadidelníc nesú a rozhojdávajú *tiraboleiros*, statní muži v červených rúchach. Ich pomenovanie pochádza z latinského *turifer*, nosič kadidelnice, pridajme však jedno „r“ a dostaneme *turripher*, vežatý (*civitas turrifera* alebo *turrigera* – vežaté mesto). Logickejšia zdá sa byť etymológia zo stredovekého postklasického výrazu *turiferarius*, ktorý je „otcom“ španielskeho podstatného mena *turiferario*.

Aj my všetci sme pozvaní stať sa *turiferi* mystických kadidelníc vrchovato naplnených vierou a skutkami, aby sme jedného dňa, keď budeme stáť *in praesentia Omnipotentis*, priniesli Pánovi lúbeznú vôňu nášho života.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/botafumeiro-najvacsia-kadidelnica-sveta-niekolko-poznamok-o-symbolike-kadidla/>